

František Holešovsky

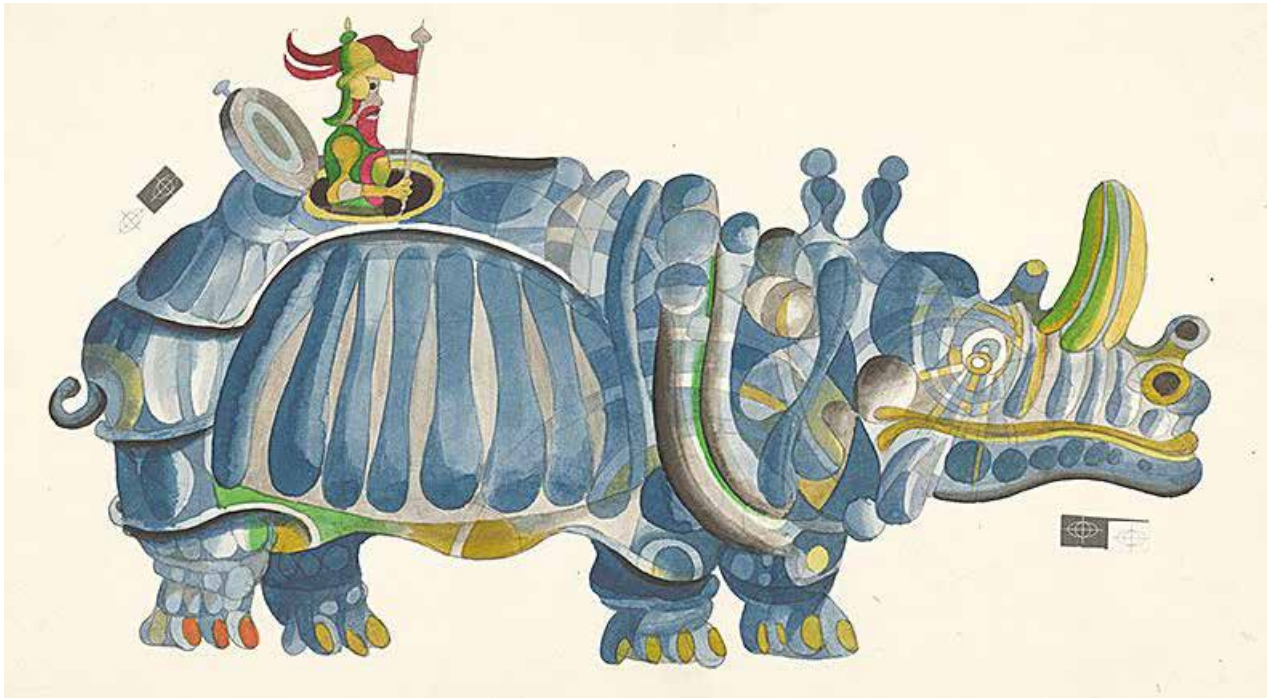
Gyermekkönyv-illusztrációk Miroslav Cipár munkásságában

Miroslav Cipár munkássága sokkal inkább volt tudatos kísérleti jellegű, mintsem könnyed barátság a gyermekkönyvek illusztrációjának világában. 1973-ban, amikor művészeti teljesítményét először díjazták a Pozsonyi Illusztrációs Biennálén (BIB), már jelentős hírnévnek örvendő illusztrátor volt. Az akkor 38-ik életévét betöltő fiatal pozsonyi grafikus művészt mindig is szoros szálak fűzték szülőföldjéhez, a gyönyörű, de a gyermeknevelést tekintve igen szigorú Kysuce-hez. Az itt felnövekvő generációkat szorgalomra, kreatív gondolkodásra és mindenekelőtt kemény munkára tanítják. Miroslav Cipár sem volt ez alól kivétel. Pályájának már igen korai szakaszán elkezdett illusztrációval

foglalkozni, sosem kerülve a nehézségekkel, problémákkal járó feladatokat, amelyeknél a felmerülő akadályok nem csupán művészeti jellegűek voltak. Rajzai már a kezdetektől felemelő, lelkesítő hatásúak, magukon viselik a lázas és féktelen alkotási folyamat nyomait. Illusztrátori tevékenységének csúcspontjait nem lehet pontosan behatárolni, egy-egy műhöz rendelni. Bizonyos például, hogy „Fehér Hercegnő” című alkotását -melyért 1973-ban a BIB díját kapta- nem elemezhetjük addigi művészi törekvéseinek szerves eredményeként, hanem egyszerűen művészeti fejlődésének egy mérföldköveként kell vizsgálni, amely hídként ível a fiatal alkotó további céljai és eredményei felé.

Szabó György *Időkerekében az időtlen körforgás jelenik meg*

Baráth Fábrián / Sztélé-sorozatának darabjai a művészettörténet legősibb emlékoszlopaiból inspirálódnak

Egy konkrét alkotást nem ítélnénk meg különálló jelenségként, anélkül, hogy figyelembe ne vennénk a művész addigi fejlődését. Mindazonáltal (ennek speciális módszertani jelentősége van az alkotással kapcsolatban) minden művet egy teljes egésznek, önmagában megálló egységnek kell tekinteni, és ebből kiindulva, csak a művész teljes tevékenységének szerves részeként kezelve lehet foglalkozni vele. Az ilyen módszeres műelemzés segítségül szolgál a művészi kifejezést meghatározó tényezők objektívebb megítélésében, továbbá támpontot nyújt az alkotó további fejlődési irányainak felvázolásában.

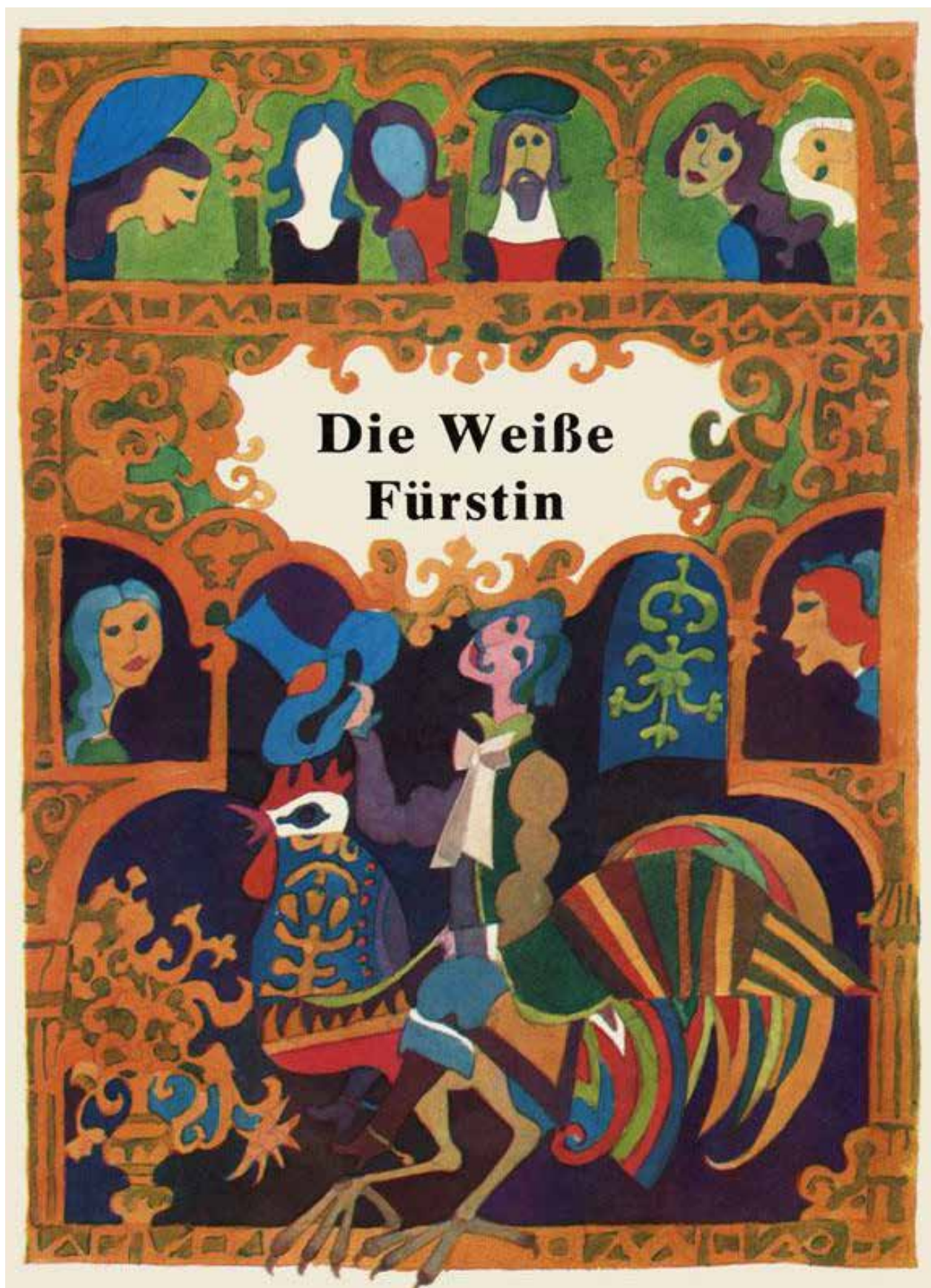
Cipár már a kezdetektől fogva felhagyott a komplex és kiegyensúlyozott kifejezésmóddal, ami lehetővé teszi számunkra, hogy feltérképezhessük a művész stílusának fejlődésében a domináns fordulópontokat, így műveit nem csupán kronológiailag tanulmányozhatjuk. Ugyanakkor sokkal erőteljesebben kidomborodik ezáltal a művész viszonya az illusztrált irodalmi alkotás tartalmához.

A legifjabb olvasók számára készült képeskönyvekre jellemző, hogy igen konkrétan meghatározzák az illusztráló számára a felhasználható képanyagot. A specifikusság azonban nem jelent eltérő kifejezésmódot, hiszen a művész saját művészi lehetőségeinek keretén belül keresi a megfelelő elemeket. Saját stílusának és a könyv adottságainak összehangolásával egy olyan egységet hoz létre, amely a lehető legideálisabb és a legvonzóbb az óvodáskorú gyermekek számára. A korhatárt ezen könyvek esetében nem kell túlságosan szigorúan meghatározni; a döntő tényező itt az, hogy milyen elképzelése van az illusztrátor-

nak a formavilág dekorativitásának és a technika- ilag meghatározott való világ összekapcsolásáról.

Különösképpen fontos helyet töltenek be a az illusztrált műfajok között a kislány életéről szóló történetek. Számos témát fednek le a Cipár által megelevenített, fiúk számára készült mesék és elbeszélések, melyek között megtalálható Klára Jarunková „Hőstettek naplója” című műve (1960), „A híres Balkéz” (1963) Elena Gašparovától, Feldek költői „Cukorfalat” alkotása, a szokatlan témát feldolgozó „Menekülés a Nyelvtantól” M. Ďuričkovától, Svetoň bűnügyi története „A gazdátlan táská” (1965), és Rudo Moric elbeszélése „Az Octavia százal megy” (1968). Az első két könyvhöz Cipár groteszk formavilágú, két színre építő, élénk és különleges rajzokat készített, illetve a második könyv esetében bizonyos elemeket átvett népszerű humoros illusztrációkból. Könnyű lett volna a művésznak kitartani az így kialakított stílus mellett, de nem tette. Továbblépett egy sokkal összetettebb és árnyaltabb kifejezésmód felé, az olvasó fantáziájának sokkal nagyobb teret biztosítva. Hasonló helyzetek felfedezhetők humoros részekben is: vagy határain belül maradunk, vagy azt meghaladva harmonizáljuk a nyelvet a fejlődő személyiség egyre növekvő igényével, az új dolgok felfedezésének töretlen vágyával.

A „Cukorfalat” és a „Menekülés a nyelvtantól” esetében Cipár felváltotta rajzait az úgynevezett „scratchboard” technikára, mely a művész esetében eddig főként domináns fekete háttérre felvitt sziluett-szerű megformálást jelentett. A korábbi humoros archi-fejezések és figuratív felfogás után megjelent egy sokkal bonyolultabb, dekoratív formavilág, ami a későbbiekben a figuratív elemeket közelebb vitte

Gilly Tamás szobrászművész alkotása

az absztrakt megoldásokhoz, és idővel létrejött egy speciális független dekoratív jelleg. Cipár illusztrációs fejlődésének fontos eleme ez az elmozdulás a viszonylag szabadabb szövegekörnyezeti irányvonalról

az olyan típusú illusztráció irányába, ahol a dekoratív funkció legalább annyira, ha nem még fontosabb szerepet játszik. Mindkét mű esetében Cipár nagy hangsúlyt fektetett a környezetre. A „Cukorfalat”

Boros Miklós János / *Reggel, Délben, Este és Mosatlan címet viselő sorozatának részlete*

meglehetősen bibliofil módon, kevés illusztrációval, az emberábrázolás és a környezet megjelenítésének kiegyensúlyozott szintézisével készült. A „Menekülés a Nyelvtantól” pedig úgy lett kialakítva, hogy párhuzamosan váltakoztatva mutassa be az ember és tárgyak, az ember és eszközei, illetve az ember és környezete konfrontációjának ábrázolásait.

Cipár gyermekek számára készült illusztrációs munkásságának elemzésekor figyelembe kell venni egy hátráltató tényezőt: az érintett alkotások a művész munkásságának első felében készültek. Azonban ez a hátrány sem akadályozhat meg bennünket abban, hogy az alkotó életművében figyelembe ne vegyük a gyermekirodalom illusztrációinak fontos irányvonalait, és hogy megpróbáljuk felkutatni az alkotások gyakorlati értékelése (pl. elnyert versenydíjak) mellett, az objektív kapcsolatok és összefüggések tényezőit, amelyek gyakran hiányoznak a gyakorlati megítélésekből. Kétség kívül itt a legfontosabb szempont az értékállóság és a műalkotások jelentőségének változatlansága.

Miloslav Cipár kiemelkedő és példaértékű személyiség a szlovák illusztrátorok között. Mint az egyik legexpresszívabb, legvirtuózabb kísérletező és kutató művész, érdeklődési köre felöleli az illusztráció minden műfaját, valamint lefedi a rajz és a festészet területét is. Kísérletezései során Cipár sosem veszíti el önmagát, sosem feledkezik meg arról a művészi rangról, amit már kivívott magának. Fontos megemlíteni továbbá azt is, hogy minden egyes új alkotása tartalmaz korábbi jellegzetes elemeket, amelyeket újra felfedez és beépít legfrissebb stílusába. Organikus és szintetizáló jellemvonásuk teszi Cipár összes alkotását egyedülállóan egységessé és teljessé.

Cipár művészetére jellemző műfaji és tematikus sokszínűség mellett nem szabad elfeledkeznünk a művész hozzáértéséről és elképzeléseiről a népmű-

vészet hagyományait illetően, különösképp mivel ez megjelenik a legfiatalabb olvasóknak készült képeskönyvek illusztrációiban. Továbbá meg kell említenünk lelkes érdeklődését az illusztráció stílusa és a nyomdászati munkálatok egybefűzése iránt is. Cipár különös figyelmet szentel a népművészet élő hagyományainak, amit a műveire jellemző szokatlan szín-harmónia és formai szigor is tükröz. Mindez jellegzetesen ősi és halhatatlan eleme az elsősorban hegyekben és más elszigeteltebb szociális környezetben kialakult népművészetnek. Azáltal, hogy Cipár összekötötte az illusztrációt a nyomdászati szempontokkal, jóval meghaladta korát a könyvszedés fejlődését tekintve. Munkásságának addigi törekvéseit összegzi ez a szintézis, melynek legfontosabb jellemzője, hogy új pozitív értékeket és felfedezéseket mutat fel.

Abban az időszakban, amikor a kreativitás felismerése és fejlesztése különösképpen nagy hangsúlyt kapott a hivatalos szervek hatáskörének és jellegének újjáértékelésében, Miroslav Cipár illusztrációjának stílusa jelentős ösztönző erővel bírt a szociális problémák megoldására, illetve pedagógiai jelentősége a gyermek személyiségének fejlesztésében található.

<https://totojgaleria.sk/autor/cipar-miroslav/di-ela/453>